

Проблеми наступності між рівнями освіти. Поради від початкової школи.

Анотація. У статті розглядається питання наступності, як однієї з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти в новій українській школі.

Ключові слова: наступність, методи роботи, формувальне оцінювання.

Метою освіти, визначеною у Державному стандарті початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей та розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Наступність-одна з обов'язкових умов здійснення неперервності здобуття освіти, яка має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням вікових особливостей дітей на суміжних щаблях освіти.

Наступність – погляд «згори – вниз». Це врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла з початкової до базової школи. Досягнення наступності забезпечується методично і психологічно обґрунтованою побудовою програм, підручників, дотриманням послідовності руху від простого до складного в навчанні та організації самостійної роботи учнів, системою методичних засобів. Концепція НУШ передбачає, що навчальна програма базової школи не має бути просто планом викладання. Середня школа має продовжувати те, що закладено у початковій – з плавним переходом.

Методи роботи з учнями слід добирати відповідно до навчального предмета, віку дітей та їхніх інтересів. Перевагу варто надавати проблемним, пошуковим, творчим методам роботи. В умовах війни бесіда або діалог кращі за інструкції чи розповіді, а творче завдання — за вправи. Зробити урок сучасним та цікавим допоможуть інтерактивні методи, спрямовані на розвиток творчого потенціалу, вміння мислити та швидко реагувати, покращуючи комунікаційні навички: сторітеллінг – мистецтво цікавої розповіді; мейкерство-створення чогось своїми руками; дослідницьке навчання; змішане навчання; метод проєктів. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню вмінь і навичок, створенню атмосфери співпраці, взаємодії. Учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати зважені рішення.

Гра – один з методів, який має велике значення для розвитку особистості. Це вид діяльності, спосіб переробки отриманих із зовнішнього світу вражень, під час якої, проявляються особливості мислення та уяви, емоційність,

активність, розвиваюча потреба в спілкуванні. Цікава гра підвищує рівень активності учнів. Гра дозволяє з'єднати знання та навички, перетворити знання з передумови до дій у самій дії. Під час дистанційного навчання можна використовувати онлайн-ігри: «365° за шкалою медіаграмотності», «Пригоди Літератуса» і «Медіазнайко».

Вибір методів навчання з інструментарію технології розвитку критичного мислення залежить від врахування кількох чинників: характеру матеріалу і результатів, які вчитель хоче отримати – знання, уміння чи ставлення?

Засвоєння знань-методи повторення: опитування, тести, взаємоперевірка, перекладування чи перегляд та ін. Уміння-потрібно організувати діяльність, у якій учні будуть вправлятися, щоб сформувати або розвинути уміння. Формування ставлень чи емоцій учнів потребує дискусії, обговорення, постановки дилем чи спірних запитань. У процесі вибору методу потрібно враховувати час, який потрібен для організації роботи; особливості організації освітнього простору та наявності джерел інформації (доступ до інтернету, книжки або роздавальні матеріали).

Під час проведення онлайн-занять бажано залучати учнів до активної роботи, висловлювання своїх ідей та пропозицій, надавати можливість їм спілкуватися між собою. Щоб зробити уроки більш привабливими, потрібно зробити процес набуття знань необхідністю для школяра. Тому неабияку увагу приділяємо мотивації. Компетентною дитина може стати лише через власну діяльність.

Відповідно до теорії компетентності, важливою потребою є прагнення майстерності. Чим більше навчальне завдання дозволяє дитині почуватися компетентною та ефективною, тим вищою в неї буде внутрішня мотивація до певного виду діяльності. Надто складні навчальні завдання, як і надто прості, негативно впливають на формування та зростання внутрішньої мотивації, оскільки не дають дитині змоги реалізуватися, виявити ефективність і майстерність у виконуваному, внаслідок чого руйнується почуття компетентності, знижується самооцінка й самоповага. Важливою умовою зростання внутрішньої мотивації є новизна і непередбачуваність, що, як правило, викликає внутрішній інтерес дитини.

Тому особливо важливо сформувати в учнів інтерес до процесу пізнання, до способів пошуку інформації, її засвоєння, переробки та застосування.

Пізнавальний інтерес – це один з важливих факторів навчання і становлення особистості. Під впливом пізнавального інтересу, навчання і пізнання набуває особистісного сенсу. Пізнавальний інтерес позитивно діє на формування духовного потенціалу учня/учениці, робить його/її діяльність більш успішною і осмисленою, підвищує якість виконуваної роботи, допомагає підвищити активність, інтерес і ціннісні орієнтири дитини.

Всі ключові компетентності: комунікативні, організаційні, саморозвитку і самоорганізації можуть бути сформовані тільки на діяльнісній основі, яка й передбачає вироблення в учнів умінь самостійно здобувати і застосовувати знання, тобто самостійно вчитися. Будь-яку діяльність слід структурувати таким чином, щоб учні знали про цілі діяльності, мали інструкції щодо

діяльності, знали, чого від них чекають, були поінформовані про наслідки невиконання того, що від них очікують. Важливо постійно підтримувати інтерактив між вчителем і учнем.

Змінюється місія школи: не тільки давати учням знання з певних предметів (жорсткі навички), але й формувати і розвивати життєво необхідні компетентності, так звані навички 4К: креативність, критичне мислення, кооперація та комунікація.

Організуючи освітній процес у 5 класі, слід врахувати головні компоненти Концепції НУШ: новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві, дитиноцентризм, наскрізний процес виховання, який формує цінності, педагогіку, що ґрунтується на партнерстві між учнем, вчителем і батьками.

Ціннісні орієнтири НУШ, нові державні стандарти освіти вимагають нових підходів не лише до організації навчального процесу, але й до оцінювання навчальних досягнень учнів. Щоб оцінювання стало формувальним, система прийомів має ґрунтуватися на певних ціннісних орієнтирах. Зокрема, для успішного застосування формувального оцінювання навчальний процес має бути організований у такий спосіб, щоби спонукати кожного учня бути активним його учасником, а не пасивним «отримувачем» знань і оцінок.

Техніка «Перевірка помилковості розуміння» полягає в тому, що педагог навмисно дає учням типові помилкові поняття або передбачувані помилкові судження, а потім просить учнів висловити свою згоду або незгоду зі сказаним і пояснити свою точку зору. При цьому можна використовувати звичайну дошку, проговорювати ці судження усно, використовувати створену заздалегідь онлайн-спільну дошку, спільний документ чи презентацію, онлайн-картки тощо.

Техніка «Формувальне опитування» – це форма перевірки знань учнів, коли педагог задає додаткові уточнюючі питання, що дозволяють дитині проаналізувати, узагальнити, зробити висновки з пройденого матеріалу.

Використання методики «Тижневі звіти» дозволяє забезпечувати швидкий зворотний зв'язок, за допомогою якого учні повідомляють, чого вони навчилися за тиждень і які труднощі у них виникли. «Тижневі звіти» – це опитувальні листи, які учні заповнюють один раз на тиждень, відповідаючи на 3 питання: Чому я навчився за цей тиждень? Які питання залишилися для мене незрозумілими? Які питання я поставив би учням, якби я був вчителем, щоб перевірити, чи зрозуміли вони матеріал?

Експертна оцінка — цікавий спосіб відслідкувати учнівський прогрес. Експертами можуть бути учні, якщо попередньо опрацювали новий матеріал. Це можуть бути реальні експерти — вчителі, батьки, запрошені спікери (у класі чи онлайн). Під час «експертної оцінки» можна використовувати онлайн-дошку Padlet. Одні учні виставлятимуть на дошці виконані завдання, інші коментуватимуть роботи з точки зору експерта. Для цього можна використати прийом «3,2,1». Експерт визначає три позитивні моменти, які сподобались у роботі. Потім — два уточнювальні запитання автору роботи, а в кінці — одну

рекомендацію від себе. Саме такий процес конструктивної критики навчить дітей оцінювати одне одного правильно, а не просто симпатизувати чи критикувати.

Результат формувального оцінювання для учнів – усвідомлення ними відповідей на три важливі запитання: яка моя ціль у вивченні цього предмета або курсу на цьому етапі навчання – які саме знання й уміння я маю опанувати і для чого, як саме вони будуть оцінюватися в підсумку? де я зараз на шляху досягнення цієї цілі – що саме мені вдається добре, а над чим потрібно попрацювати? яке в мене наступне завдання на цьому шляху?

Сучасний підхід без зворотного зв'язку не може існувати, оскільки він припускає, що в навчальному процесі ініціатива виходить від учня. Саме учень – активна ланка: він задає тон всьому процесу і формує запит на ту чи іншу підтримку від вчителя. В класі слід створити атмосферу довіри і партнерства, вибрати один або кілька форматів зворотного зв'язку і зробити його регулярним і органічним. Універсальний прийом – це анонімні опитування, які проводяться на початку і наприкінці уроку для розуміння того, чого хочуть діти. Якнайкраще підійдуть інструменти для здійснення онлайн-опитування: форми Google, сервіси Plickers, Quizlet, Kahoot, які дозволяють забезпечити анонімність та швидко проаналізувати результати.

Освіта – безперервний масовий процес, що піддається значному впливу як соціального середовища так і індивідуальної творчості. Система освіти має розвиватися і вдосконалюватися на засадах: наступності, безперервності та спадковості. Головною умовою забезпечення наступності є спрямованість сучасних педагогічних технологій, інноваційних процесів розвитку освіти на особистість дитини, розкриття її інтелектуальних, творчих здібностей, задоволення інтересів і потреб у самовизначенні.

Список використаних джерел та літератури

1. Концепція «Нової української школи» [Електронний ресурс] //Міністерство освіти і науки України. – 2016. – URL: https://base.kristti.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/rozd_1_Oglyad.pdf.
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 Про затвердження Державного стандарту початкової освіти.URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Tex>
3. Нова українська школа: порадник для вчителя / Під заг. ред. Бібік Н. М. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/NUSH-poradnyk-dlya-vchytelya.pdf>
4. Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. URL: <https://nus.org.ua/view/shho-take-formuvalne-otsinyuvannya-chomu-vono-potribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky/>
5. Як зробити навчання математики цікавим і продуктивним. URL: <https://nus.org.ua/view/yak-zrobyty-navchannya-matematyky-tsikavym-i-produktyvnym/>
6. Урок, що розвиває критичне мислення: структура і методи (частина І). URL:<https://nus.org.ua/articles/urok-shho-rozvyvaye-krytychne-myslennya-struktura-i-metody-chastyna-i/>

7. Мотивація учнів: менше навчати – більше вивчати. Фінський досвід. URL: <https://nus.org.ua/articles/motyvatsiya-uchniv-menshe-navchaty-bilshe-vyvchaty-finskyj-dosvid/>
8. Формувальне оцінювання під час дистанційного навчання Ігор Хворостяний, радник із питань мови проекту «Навчаємося разом», к. філол. н. URL: <https://nus.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/Formuvalne-otsinyuvannya.pdf>
9. Як оцінювати без оцінок: покрокова інструкція сучасного вчителя. URL: <https://osvitoria.media/experience/yak-otsinyuvaty-bez-otsinok-pokrokovu-instruktsiya-suchasnogo-vchytelya/>
10. Позитивне оцінювання та самооцінювання – як проводити і навчити цього учнів. URL: <https://nus.org.ua/articles/pozytyvne-otsinyuvannya-ta-samootsinyuvannya-yak-provodyty-i-navchyty-tsogo-uchniv/>
11. Як учителю отримати зворотний зв'язок від учнів? Кілька перевірених методик. URL: <https://nus.org.ua/articles/yak-uchytelyu-otrymaty-zvorotnyj-zv-yazok-vid-uchniv-kilka-efektyvnyh-metodyk/>

Антоніна Галас, методист НМЦ професійного розвитку керівних та педагогічних працівників установ і закладів дошкільної та загальної середньої освіти Хмельницького ОІППО

НУШ: орієнтири для керівника закладу загальної середньої освіти

На сучасному етапі змін Україна має унікальний шанс визначити освіту вирішальним чинником зміцнення держави. Підґрунтям процесу ефективного управління освітою стануть запроваджені зміни в нормативно-правовому полі держави щодо розвитку освіти.

Стара традиційна система управління освітою відходить у минуле, а прискорення реформування та дебіюрократизація системи управління освітньою галуззю є невідкладними пріоритетами в побудові сучасної української держави, ознакою якої є розширення доступу до якісної освіти, зміцнення інтелектуального потенціалу та забезпечення сталого розвитку країни.

Входження України в європейський світовий освітній простір вимагає проведення модернізації змісту освіти в контексті її відповідності сучасним потребам. Передусім вагомим значення набуває середня освіта – центральна ланка в освітній системі будь-якої країни та основа для успішного здобуття освіти наступних рівнів і самоосвіти протягом усього життя.

Розвинуті країни Європи, США, Канада, Японія вже пройшли шлях реформування освіти й тепер успішно застосовують концепції індивідуальних освітніх програм, замість традиційних уроків – усестороннє дослідження тем, набуття навичок критичного та креативного мислення, отримання знань протягом усього життя в будь-якому місці, у будь-який час, у будь-якій формі.